

บทวิจารณ์หนังสือ

ศรัทธากับปัญญาในพุทธศาสนา

ชื่อเรื่อง : ศรัทธากับปัญญาในพุทธศาสนา
ผู้แต่ง : วศิน อินทสระ
จัดพิมพ์โดย : สำนักพิมพ์ธรรมดา พิมพ์ครั้งที่ 1
พ.ศ. 2554
ISBN : 978-616-7149-31-8
จำนวนหน้า : 175 หน้า
ผู้วิจารณ์ : ว่าที่ ร้อยโท อุทัย ภูมิประมาณ

Received: January 9, 2026 Revised: January 9, 2026 Accepted: January 9, 2026

บทนำ

หนังสือที่จะนำมาวิจารณ์ต่อไปนี้มีชื่อว่า “ศรัทธากับปัญญาในพุทธศาสนา” โดย วศิน อินทสระ เป็นนักเขียนนวนิยายอิงธรรมะ คอลัมนิสต์และนักปาฐกถาธรรมที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่งในวงการพระพุทธศาสนา แนวหนังสือของท่านเป็นหนังสือที่มีทั้งแง่มุมวิชาการและแนวทางปฏิบัติซึ่งท่านอธิบายไว้อย่างกระจ่างแจ้งชัดเจนทั้งในด้านภาษา สภาวะธรรม โดยเหตุหนังสือเล่มนี้ไม่ได้มีรายละเอียดเฉพาะเรื่องของศรัทธาและปัญญาเท่านั้น ยังมีเรื่องอื่นๆ อีกหลายประเด็น ซึ่งล้วนมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ซึ่งจะบอกเล่าให้ผู้อ่านได้ค่อยๆ เข้าใจและเข้าถึงแก่นแท้ของพุทธศาสนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เข้าใจได้ง่าย มีเหตุและมีผลถ้าเราปฏิบัติตามได้แล้ว ก็นับเป็นความโชคดีที่ยิ่งใหญ่ของชีวิตอีกประการหนึ่งด้วย

ในยุคก่อนที่พระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้น ความเชื่อซึ่งถือเป็นรากฐานหรือจุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางจิตของมนุษย์นั้นยังมีข้อจำกัด ส่วนมากความเชื่อเป็นไปในเรื่องของธรรมชาติ เทพบันดาล เป็นเพียงลำพังความเชื่ออย่างปักใจ ยึดถือไว้ ไม่มีการพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยปัญญาอย่างรอบคอบ ปราศจากเหตุผลอย่างเพียงพอ ซึ่งถือเป็นความเชื่อที่ครอบงำจิตใจของมนุษย์โดยทั่วไป แต่แต่ละคนต่างปฏิบัติตามแนวความเชื่อถือของตนและบรรพบุรุษ ครูอาจารย์เจ้าลัทธิสืบ ๆ กันมา ไม่ได้

ใช้สติปัญญาเข้ามาพิจารณาเหตุผลตามความเป็นจริง หรือถึงแม้จะใช้สติปัญญา ก็เพียงเพื่อน้อมไปตามธรรมชาติ หรือเทพันดาล อันจะนำให้ตนพ้นจากภัยเฉพาะหน้าเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นแต่เพียงความเชื่อที่มีข้อจำกัด แทนที่จะนำไปสู่ความเจริญก็อาจกลับนำไปสู่ความวิบัติได้

เนื้อหา

หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนแบ่งเนื้อหาหลักออกเป็น 3 เรื่องและส่วนเสริมอีก 3 เรื่อง เนื้อหาหลัก เรื่องที่ 1 ศรัทธากับปัญญา เรื่องที่ 2 คุณสมบัติพื้นฐานของชาวพุทธ เรื่องที่ 3 การฟื้นฟูสังคมไทยและมนุษยปรัชญา ส่วนเสริมเรื่องที่ 1 วัดมงคล เรื่องที่ 2 มรดกบุญและบาป เรื่องที่ 3 หมอดู (โหราศาสตร์) กับศักยภาพในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

เรื่องที่ 1 ศรัทธากับปัญญา

กล่าวถึงที่มาที่ไปของศรัทธากับปัญญา การเกิดปัญญา การยกตัวอย่างเรื่องราวของการมีศรัทธาแล้วทำให้เกิดปัญญาจากพุทธพจน์ประกอบ ชาวพุทธส่วนมากติดอยู่ในพระสงฆ์ที่ทำตัวขงและศักดิ์สิทธิ์หลงใหลคลั่งไคล้ จนไม่เห็นพระธรรมและพระสงฆ์ซึ่งเป็นสมมติสงฆ์ที่เขาพากันติดใจหลงใหลคลั่งไคล้นั้นแหละมาบังไม่ให้เห็นพระธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง เพราะว่าพระธรรมเป็นสิ่งสูงสุดพระสงฆ์เคารพ พระพุทธเจ้าเคารพพระธรรม แต่ชาวบ้านบางพวกจิตใจหลงใหลในครูบาอาจารย์เกินไปจนลืมนึกถึงพระพุทธเจ้า ลืมนึกถึงพระธรรมหรือบางทีพระพุทธรูปที่คนเขานิมนต์ถือกันอยู่เคารพรูปไหว้สักการะกันอยู่ บางทีก็มาบังพระธรรมคือถ้าเมื่อเคารพพระพุทธรูปในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะบันดาลอะไรต่ออะไรให้เขาได้ พระพุทธรูปที่เขานิมนต์แบบนั้นก็มาบังพระธรรม แล้วก็บังไม่เห็นพระพุทธเจ้าองค์จริง พระสงฆ์ก็จะบังพระพุทธเจ้าด้วย พระสงฆ์ที่เขาศรัทธาเลื่อมใสแต่พระสงฆ์นั้นไม่ได้ตั้งอยู่ในสังฆคณ นั้นแหละก็จะบังไม่เห็นพระพุทธเจ้าและก็จะบังไม่เห็นพระธรรม

เรื่องที่ 2 คุณสมบัติพื้นฐานของชาวพุทธ

กล่าวถึงความหมายของศรัทธา ที่ประกอบไปด้วยปัญญาเชื่อในพระรัตนตรัย ชาวพุทธควรศึกษาหลักพระพุทธศาสนาให้เข้าใจแล้วปฏิบัติตรงให้ตรงตามหลักพระพุทธศาสนา จะได้เป็นชาวพุทธที่ดี เป็นหลักแก่นุชนได้และจะได้รับประโยชน์จากพระพุทธศาสนาตามสมควร แก่การปฏิบัติของพระศาสดาผู้ยอมสละความสุขส่วนพระองค์ ขวนขวายสั่งสอนพระธรรมอันประเสริฐไว้แก่มวลมนุษยได้นำสืบกันมาจนถึงพวกเรา เวลานี้อย่างน้อยขอให้พวกเราพยายามฝึกฝนตนเองให้มีคุณสมบัติพื้นฐานของชาวพุทธให้สมบูรณ์ หรือค่อนข้างสมบูรณ์จะได้เป็นชาวพุทธที่มีศักดิ์ศรีซึ่งศาสนิกในศาสนาอื่นไม่อาจดูหมิ่นได้ แต่ถ้าเราเป็นพุทธโดยไม่มีคุณสมบัติของชาวพุทธแล้วแม้ปรารถนาความยกย่องก็หาได้รับไม่

เรื่องที่ 3 การฟื้นฟูสังคมไทยและมนุษย์ปฏิวัติ

กล่าวถึงการฟื้นฟูสังคมไทยว่าในปัจจุบันนี้เราจะฟื้นฟูกันอย่างไร เมื่อก่อนสังเกตดูว่าชนบทพึ่งตัวเองได้ เวลานี้ชาวบ้านชนบทพึ่งตัวเองไม่ค่อยได้มีปัญหามากมาย ซึ่งสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งก็ไปจากความโลภของคนทุกระดับ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “โลภ โกรธ หลง ปริปนโถ ความโลภเป็นอันตรายของการบำเพ็ญคุณงามความดี”¹ เป็นอันตรายแก่การบำเพ็ญคุณงามความดีอย่างไร มีปรากฏการณ์ในสังคมให้เราได้พอเห็น เกิดปัญหาขึ้นมากมายจากความโลภ ความโลภนี้ไม่ใช่โลภในทรัพย์สินอย่างเดียว ความโลภในอารมณ์ก็มี ทำให้เกิดอาชญากรรมทางเพศขึ้น ซึ่งคนที่มีความโลภชนิดนั้นแล้วจะหักห้ามใจไม่ได้ การเกิดกระทำความผิด เกิดอาชญากรรมการ เอารัฐเอาเปรียบ เราอยู่ด้วยความบาประแวงต่างๆ มากมาย มนุษย์ปฏิวัติ คือ การเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ เปลี่ยนแปลงทัศนคติของมนุษย์เรา ให้กลับไปหาอริยวัฒนธรรม อริยวัฒนธรรม หมายถึง วัฒนธรรมของอริยเจ้า ที่เราใฝ่หาด้านรณแสวงหา ที่จะพบพระอริยะ แต่ดูเหมือนว่าเราไม่ค่อยจะดำเนินตามปฏิปทาหรือวัฒนธรรมของพระอริยะเสียบ้างเลย วัฒนธรรมไทยแต่โบราณมีเรื่องการกินง่าย อยู่ง่าย รู้จักพอ เป็นวัฒนธรรมที่ดีมาก เพราะเราได้รับต้นแบบมาจากพระอริยเจ้า ผู้ไม่มีกิเลสเป็นอริยวัฒนธรรม เมื่อพวกเขาอยู่ในวัฒนธรรมนั้น ก็พลอยมีชีวิตที่เรียบง่ายโปร่งเบามีความสุข

บทวิจารณ์

ในส่วนของเนื้อหาเรื่องศรัทธากับปัญญา (หน้า 9-46) ผู้เขียนได้อธิบายถึงที่ไปที่มาของศรัทธากับปัญญาใจความสำคัญคือ ปัญญานั้นเป็นสิ่งที่สำคัญเอามาแทนที่ศรัทธาได้ ถ้าอยู่ไปๆ ปัญญาเพิ่มขึ้นศรัทธาจะลดลงก็ไม่เป็นไร เพราะอย่างพระอริยสาวกชั้นพระอรหันต์ท่านก็ได้นามว่า อัสสโธ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา แต่ว่าเป็น ปัญญาปริปุรี เป็นผู้มียปัญญาบริบูรณ์ ท่านสังเกตให้ดูว่าใครเป็นพระอรหันต์นั้นท่านเป็นอัสสโธแปลว่าเป็นผู้ไม่มีศรัทธา คือว่าไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา แม้เพียงพระโสดาบันก็ได้นามว่า อปรปัจจโยสตัดุสสาเสเน ไม่ต้องมีผู้อื่นเป็นปัจจัยในคำสอนของพระศาสดา แม้พระโสดาบันจะยังไม่มีปัญญาบริบูรณ์ แต่ปัญญานั้นเป็นสิ่งที่สำคัญและจะค่อยๆ เข้ามาแทนที่ศรัทธา พอบรรลุธรรมสูงสุดเป็นพระอรหันต์ก็ไม่จำเป็นต้องมีศรัทธาก็ได้

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ในส่วนของเนื้อหา การที่ผู้เขียนได้อธิบายความสำคัญของศรัทธากับปัญญาได้ชัดเจน เข้าใจง่ายและในเนื้อหาวางโครงเรื่องลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ชี้แจงเหตุต้องมีศรัทธาเพราะอาจสงสัยว่า จะมีศรัทธาไว้ทำไม ทำให้อยากค้นหาคำตอบ มีเชิงอรรถ บอกที่มาที่ไป มีการอ้างอิงประกอบเรื่องราวต่างๆ ในเนื้อหา

¹ พุทธศาสนสุภาษิต, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.jaisangma.com/greed-is-the-danger-of-dharma-practice/> [13 กันยายน 2565].

ในส่วนของเนื้อหาเรื่องคุณสมบัติพื้นฐานของชาวพุทธ (หน้า 90-126) ผู้เขียนได้อธิบายถึง ศรัทธา หมายถึง ศรัทธาที่ประกอบไปด้วยปัญญาเชื่อในพระรัตนตรัย โดยบางตำรา ท่านจะกล่าว ศรัทธาไว้ 4 อย่าง คือ อาคมมนัสศรัทธา หมายถึง ศรัทธาของพระโพธิสัตว์ต่อโพธิญาณหลังจากได้รับ พยากรณ์แล้ว เช่น ศรัทธาของสุเมธาดาบหมเมื่อได้รับพยากรณ์จากพระที่ปึงกรสัมมาสัมพุทธเจ้า 2 โอภัมปนัสศรัทธา คือ ศรัทธาที่ยังลงอย่างมั่นคงในพระรัตนตรัยไม่คลอนแคลน 3 ปสาทศรัทธา คือ ศรัทธาเพราะเลื่อมใสอย่างยิ่ง (ปสาทะ เลื่อมใส ชื่นชม ยินดี จิตใจผ่องใสเมื่อได้พบได้เห็น จึงเกิด ศรัทธาขึ้นเพราะความเลื่อมใสนั้น) 4 อธิคมศรัทธา คือ ศรัทธาของพระอริยสาวกผู้บรรลุมรรคบรรลุผล แล้ว ได้เห็นธรรมด้วยตนเอง ไม่ต้องมีผู้อื่นเป็นปัจจัยในคำสอนของพระศาสดา² อีกปริยาย 1 ท่าน กล่าวถึงศรัทธา 4 อย่าง คือ 1 กัมมศรัทธา คือ เชื่อกรรมเชื่อว่ากรรมดีกรรมชั่วมีอยู่จริง 2 วิปากศรัทธา เชื่อ ผลของกรรม คือเชื่อว่าผลดีผลร้ายของกรรมมีอยู่จริง สืบเนื่องมาแต่กรรม 3 กัมมสกัตตาศรัทธา เชื่อความที่สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับมรดกกรรม เกิดมาแต่กรรม มีกรรมเป็นพวกพ้องเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งพาอาศัย ทำกรรม อันใดไว้อย่อมได้รับผลแห่งกรรมนั้น” 4 ตถาคตโพธิสัตถา เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าอย่าง หนักแน่นมั่นคง³

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ในส่วนของเนื้อหา การที่ผู้เขียนได้อธิบายความหมายของศรัทธาได้ ชัดเจน หลากหลายแนวความคิด เข้าใจง่ายและในเนื้อหาวางโครงเรื่องลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ชัดเจน ชี้ให้เห็นว่าผู้นับถือพระพุทธศาสนาต้องมีความรู้เรื่องศรัทธา เพราะศาสนิกชนของศาสนา ต้องมีหลัก ความเชื่อเป็นพื้นฐาน ศรัทธา ทำให้อยากค้นหาตอบ มีเชิงอรรถ บอกที่มาที่ไป มีการอ้างอิงประกอบ เรื่องราวต่างๆ ในเนื้อหา

ในส่วนของเนื้อหาเรื่องการฟื้นฟูสังคมไทยและมนุษยปรัชญา (หน้า 127-152) ผู้เขียนได้อธิบายถึง การฟื้นฟูสังคมไทยว่าในปัจจุบันนี้เราจะฟื้นฟูกันอย่างไร พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “โลโก ฆมมานัน ปรีปนโถ ความโลภเป็นอันตรายของการบำเพ็ญคุณงามความดี” ทำให้เกิดปัญหาขึ้นมากมาย จากความโลภ สุภชาติทางจริยศาสตร์ ท่านบอกว่า “ชีวิตที่เรียบง่ายเป็นชีวิตที่ดีที่สุด และชีวิตทาง ศีลธรรมเป็นวิถีชีวิตที่ดีที่สุด” ชาวพุทธเรามีศาสนาเป็นมัคคุเทศก์ มัคคุเทศก์ก็คือผู้นำทาง แต่ที่นี้บางทีแล้วก็มีบ่อยมัคคุเทศก์ของเราก็เกิดหลงทางเสียเหมือนกัน คือมัคคุเทศก์เกิดหลงทางเสียเอง คือเป็น ผู้นำทางพุ่มเพื่อเสียเอง งานวันเกิด งานฉลองสมณศักดิ์ งานศพต้องทำกันด้วยการลงทุนเป็นเงิน หลากหลายล้าน ซึ่งไม่จำเป็นไม่เป็นตัวอย่างที่ดี ส่วนมนุษยปรัชญา คือ การเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ เปลี่ยนแปลงทัศนคติของมนุษยเรา ให้กลับไปหาอริยวัฒนธรรม อริยวัฒนธรรม หมายถึง วัฒนธรรม

² อด.จตุกก.(ไทย), หน้า 469.

³ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สารานุกรมพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2539), หน้า 529.

ของอริยเจ้า ที่เราใฝ่หาดีนรรณแสวงหา ที่จะพบพระอริยะ แต่ดูเหมือนว่าเราไม่ค่อยจะดำเนินตาม ปฏิภาหรือวัณธรรมของพระอริยะเสียบ้างเลย วัณธรรมไทยแต่โบราณมีเรื่องการกินง่าย อย่ง่าย รู้จักพอ เป็นวัณธรรมที่ดีมาก เพราะเราได้รับต้นแบบมาจากพระอริยเจ้า ผู้ไม่มีกิเลสเป็นอริย วัณธรรม เมื่อพวกเขาอยู่ในวัณธรรมนั้น ก็พลอยมีชีวิตที่เรียบง่ายโปร่งเบา มีความสงบสุข

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ในส่วนของเนื้อหา การที่ผู้เขียนได้อธิบายเปรียบเทียบการฟื้นฟูสังคมไทย และมนุษย์ปฏิวติ มีเนื้อหาที่น่าสนใจ ให้ความหมายชัดเจน ทำให้อยากค้นหาดอบ มีเชิงอรรถ บอกที่มา ที่ไป มีการอ้างอิงประกอบเรื่องราวต่างๆ ในเนื้อหา

จุดเด่น

1. **รูปแบบของหนังสือ** เป็นหนังสือที่รวบรวมบันทึกจากการบรรยายธรรมของท่านวศิน อินทสระ เป็นหนังสือประเภทพ็อคเก็ตบุ๊ก จำนวน 175 หน้า โครงสร้างหนังสือมีความสมบูรณ์ เพราะมีส่วนแรกทีกรีนนำก่อนจะเข้าเนื้อหา

2. **ลักษณะการเขียน** ใช้ภาษาเขียนบทประพันธ์แต่เป็นในลักษณะการบรรยายธรรม ทั้งยังใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสำหรับบุคคลทั่วไป และผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจได้ในหลายแง่มุม การเขียนมีแหล่งอ้างอิงอย่างถูกต้อง

3. **เนื้อหาสาระ** แบ่งออกเป็นเนื้อหาหลัก 3 เรื่องและส่วนเสริมอีก 3 เรื่อง โดยเนื้อหาของหนังสือนั้นแบ่งเป็นเรื่องเป็นตอน ซึ่งเป็นการบรรยายธรรมหลายครั้ง ระบุวันเวลาและสถานที่บรรยาย ธรรมอย่างชัดเจน เนื้อหาและความหมายหลักเป็นแนวความคิดนักคิด นักวิชาการ ที่มีความคิดเห็นใน แนวทางเดียวกัน ทั้งยังมีส่วนของภาคผนวก ที่นำมาเสริมเนื้อหาทั้งหนังสือเล่มนี้ เพื่อให้เกิดเนื้อหาใน หนังสือเล่มนี้มีน้ำหนักรู้สึกถือถือมากขึ้น

จุดด้อย

1. การบรรยายธรรมของท่านวศิน อินทสระ ที่เป็นเรื่อง ๆ นั้น ในแต่ละวันไม่ได้ใส่ลำดับ ชื่อเรื่องไว้ชัดเจน จึงทำให้กำหนดเรื่องในการศึกษาในได้ลำบาก

2. บรรณาธิการหนังสือควรมีการอธิบายเพิ่มเติมหรือปรับเป็นภาษาเขียนเพื่อให้ผู้อ่าน เกิดความรู้สึกที่ดีและอยากอ่านเนื้อหาทั้งหมด

3. หากมีการจัดทำบรรณานุกรมไว้ท้ายเล่มอย่างครบถ้วนจะเป็นประโยชน์และมีคุณค่า ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

บทสรุป

หนังสือเล่มนี้ ถอดจากการบรรยายธรรมในรายการธรรมและพรรณนะชีวิต ของท่าน วศิน อินทสระ ที่เป็นนักเขียนนวนิยายอิงธรรมะ คอลัมนิสต์และนักปาฐกถาธรรมที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่งใน วงการพระพุทธศาสนา แนวหนังสือของท่านเป็นหนังสือที่มีทั้งแง่มุมวิชาการและแนวทางปฏิบัติซึ่ง

ท่านอธิบายไว้อย่างกระจ่างแจ้งชัดเจนทั้งในด้านภาษา สภาวธรรม โดยเหตุหนังสือเล่มนี้ไม่ได้มีรายละเอียดเฉพาะเรื่องของศรัทธาและปัญญาเท่านั้น ยังมีเรื่องอื่นๆ อีกหลายประเด็น ซึ่งล้วนมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ซึ่งจะบอกเล่าให้ผู้อ่านได้ค่อยๆ เข้าใจและเข้าถึงแก่นแท้ของการศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เข้าใจได้ง่าย มีเหตุและมีผลถ้าเราปฏิบัติตามได้แล้ว ก็นับเป็นความโชคดีที่ยิ่งใหญ่ของชีวิตอีกประการหนึ่งด้วย

บรรณานุกรม

พุทธศาสนสุภาคิต, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.jaisangma.com/greed-is-the-danger-of-dharma-practice/> [๑๓ กันยายน ๒๕๖๕].

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สารานุกรมพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๕๒๙.

